

Ostmittleuropa består af i alt 34 artikler og afhandlinger. For den ældre histories vedkommende viser bidragene en meget velkommen tendens til nytolkninger af hovedkilder som Bertiniani-annalerne, Nestors krønike og Neustädter håndskriftet. Andre artikler kaster nyt lys over P. Schniczers, A. Cieszkowskis og T. Fontanes rolle indenfor europæisk kunst og filosofi. Af artiklerne med et politisk tema omfortolker W. Baumgart den østrigske politik i »Die Aktenedition zur Geschichte des Krimkrieges. Eine Zwischenbilanz auf Grund der österreichischen Akten«. Flere bidragsydere beskæftiger sig med den socialistiske bevægelses historie. G. Wanger analyserer tidsskriftet *Neue Zeit*, og dets holdning til det russiske spørgsmål fra 1905 til 1914; G. W. Strobel behandler den polske agitator B. Strzelewicz og hans rolle i den tyske arbejderbevægelse; og F. Hahn undersøger den rolle som det tyske socialdemokrati spillede i den tjekkoslovakiske stat.

Særlig vil jeg henlede opmærksomheden på en artikel af R. F. Byrnes om tidsskriftet *Foreign Affairs*. Det er forfatterens synspunkt at historikerne ofte har overvurderet omfanget af den amerikanske isolationisme i Mellemløstiden, og han viser hvorledes *Foreign Affairs* havde stor betydning for at opdrage amerikanerne til at tænke globalt – og for dannelsen af deres verdensbillede. Af stor interesse er også Chr. Klessmanns »Der polnisch-sovjetsche Krieg von 1920 als europäisches Problem«, hvori han analyserer stormagternes politik overfor Polen i 1920, og motiverne bag den. Se også H. E. Volkmanns essay om forholdet mellem ideologi og pragmatisme belyst ved et eksempel taget fra den nazistiske politik i Wartheland.

Samtidshistorien er repræsenteret af B. Meissners »Entwicklungsphasen des Ostpakt-Systems in Ost- und Mitteleuropa« og R. Löwenthals »Gibt es einen osteuropäischen Bumerang?«, der begge behandler Sovjetunionens metoder til at underlægge sig Østeuropa efter den anden verdenskrig. Nævnes bør også W. Markiewicz' »Worum geht es den Arbeitern?«, der forholder sig til den polske fagbevægelses udvikling i 1980. Det ville være spændende at se en konfrontation mellem synspunkterne her og den følgende udvikling efter 13.12.81. J. M. Deasy afslutter festskriftet med en bibliografi over Rhodes væsentligste produktion.

Bogen er vel redigeret og smukt trykt. Den vil utvivlsomt tiltrække sig betydelig opmærksomhed blandt videnskabsmænd og politikere, der har interesse i øst- og sydøsteuropæiske spørgsmål.

Emanuel Halicz

H. V. Gregersen: Slesvig og Holsten før 1830. Danmarks historie under redaktion af Svend Ellehøj og Kristof Glamann. København, Politikens forlag, 1981. 487 s. Ill. I subskription 142 kr. indb. I løssalg 168 kr. indb.

Som supplement til forlagssuccessen (Politikens) Danmarks Historie udsendes i disse år nogle bind om lande og landsdele der tidligere har været tilknyttet Danmark. I denne serie »Danmarks Historie uden for Danmark« foreligger som bind 4 en skildring af Slesvigs og Holstens historie indtil 1830 ved den erfarne sønderjyske historiker, studielektor dr. phil. H. V. Gregersen. Det er blevet en solid og hvad stofvalget angår i det store og hele traditionel fremstilling af emnet. Størst vægt lægges der på den politiske historie og den nationale udvikling, der skildres roligt og lidenskabsløst. Mest selvstændig i forhold til tidligere danske behandlinger af grænselandets historie er Gregersen nok ved sin bestræbelser på at sidestille Holstens med Sønderjyllands historie, men det er dog et spørgsmål om det er lykkedes fuldt ud. Som sædvanligt ses hertugdømmernes forhold mest nord fra og Holsten træder i baggrunden.

Den foreliggende bog minder derfor ikke om Brandt/Klüver: *Geschichte Schleswig-Holsteins* (7. udg. 1976) og den store *Geschichte Schleswig-Holsteins* i 10 bind påbegyndt i 30'erne som vi endnu venter afslutningen på. Man skal ikke hos Gregersen vente at finde engagementet fra A. D. Jørgensens uforglemmelige *Fyrretyve Fortællinger af Fædrelandets Historie* (8. oplag 1946, ny udg. 1981), og hans bog vil selvsagt ikke kunne overflødiggøre den ældre, grundlæggende *Sønderjyllands Historie fremstillet for det danske Folk* (I-V, 1930-33), ja knap nok Troels Finks kortere, præcise oversigt over udviklingens hovedlinjer, *Rids af Sønderjyllands Historie* (3. udg. 1955). *Slesvig og Holsten før 1830* er lettilgængelig ved sin opdeling af teksten i korte afsnit, ved brugen af billeder og en række kort, stamtavler og oversigter. Som vanligt i populære fremstillinger afspejler teksten i ringe grad uenighed mellem forskerne, men nyere undersøgelser er der dog i rimeligt omfang taget hensyn til. Som helhed kommer læseren ikke ud for de store overraskelser, men der er tale om en redelig skildring som den forudsætningsløse læser vil kunne drage nytte af.

Esben Albrechtsen

Nord- og Sydslesvig. Turistkort og historisk-geologisk kort med tilhørende tekst. Plancenter Fyn ApS, 1981. 49,50 kr.

For den historisk interesserede rejsende i Sønderjylland foreligger nu et godt kort. På den ene side er det et turistkort i målestokken 1:200.000 med veje, seværdigheder, overnatningsmuligheder m.v. Kortet på den modsatte side angiver med forskellige farver Sønderjyllands landskabstyper, og desuden fanger øjet 217 små røde tal. De henviser til et medfølgende teksthæfte (19. s.) der på dansk og tysk indeholder en kort skildring af landskabets geologiske udvikling og notiser om historiske og arkæologiske seværdigheder. De historiske oplysninger skyldes universitetslektor Karl-Erik Frandsen.

Esben Albrechtsen

John Prest: The Garden of Eden. The Botanic Garden and the Re-Creation of Paradise. New Haven and London, Yale University Press, 1981, II+122 s. Ill. Dkr. 361.

I denne meget smukt illustrerede bog søger forfatteren at give en oversigtlig fremstilling af havekunstens idéhistorie. Han begynder med en sammenligning mellem Edens Have og oldtidens andre guldalder-forestillinger (kap. 1), diskuterer dernæst kirkefædrenes opfattelse af disse forestillinger og udviklingen af kristne symboler i havekunsten (kap. 2). Diskussionen om, hvorvidt Edens Have forsvandt totalt ved syndfloden eller dens indhold blev spredt ved denne hændelse, behandles i forbindelse med de store opdagelsesrejser i renaissance (kap. 3). De nye opdagelser gav et større indblik i skabningens mangfoldighed og gjorde det muligt at samle alt (også dyr) fra de fire verdensdele i en botanisk have – et genskabt Paradis. De tidligere undervisningshaver havde kun omfattet de fra klassikerne kendte medicinske planter (kap. 4). Herefter beskrives – uden at det udtrykkeligt bemærkes – kun engelske forhold. John Evelyns haveteorier omtales, og parker og haver i kolonierne og hjemlandet beskrives. Havernes betydning for lægekunsten, specielt signaturlæren, omtales (kap. 5).

Frugthavernes udvikling, dels som frugtleverandører, dels som pryd- og beskyttelsesplantninger, gennemgås. De omhyggelige plantevalg, der skal sikre, at man har såvel blomstrende træer som frugt hele vækstsæsonen, og troen på at alt kunne klares ved kunstig varme – hvilket bidrog væsentligt til drivhusets udvikling – forklares som tro på det mulige i, og forsøg på, at genskabe en Edens Have, og som forsøg på at genvinde uskyld ved at spise